

Η εξέγερση των Ελλήνων Εβραίων “Ζόντερκομαντο” στο Άουσβιτς στις 7 Οκτωβρίου 1944! (πηγή: Militaire News -07/10/2021)

Η ιστορία είναι εκπληκτική και νομίζουμε σχετικά άγνωστη. Σαν σήμερα το 1944 είχαμε την μοναδική εξέγερση Εβραίων μέσα σε στρατόπεδο εξόντωσής τους. Μία ομάδα Ελλήνων Εβραίων τόλμησαν να ξεσηκωθούν και προσπάθησαν να αποδράσουν! Η ιστορία τους όπως την έχει γράψει [ο κ.Ζαν Κοέν στην προσωπική του ιστοσελίδα:](#)

Όπως είχα πει και στο άρθρο μου [Η εξέγερση των Ελλήνων Εβραίων στο Άουσβιτς 2](#), δεν είμαι ιστορικός. Αλλα το θέμα της εξέγερσης των Ελληνοεβραίων στο Άουσβιτς αποφάσισα να το ερευνήσω λόγω του βιβλίου του πατέρα μου. Σε αυτό με βοήθησε αφάνταστα ο ιστορικός τέχνης Γιώργος Πηλιχός, με τον οποίο συνεργάστηκα στο τελευταίο στάδιο της 15μηνος έρευνας του. Τα παρακάτω στοιχεία τα οποία στοιχειοθετούν μια εικόνα της Εξέγερσης των Ζόντερκομαντο, είναι ένα απόσπασμα της έρευνας. Εμπεριέχονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο του [βιβλίου του Γιώργου Πηλιχού «Άουσβιτς. Έλληνες, Αριθμός Μελλοθανάτου» – «Auschwitz. Greeks, Number Condemned to Death» \(2018\)](#)

Ο όρος Ζόντερκομαντο (Sonderkommando): Ειδική Ομάδα Εργασίας, συγκεντρώνει ολόκληρη τη φρίκη των στρατοπέδων εξόντωσης: Πρόκειται για ομάδες κρατουμένων, κυρίως Εβραίων, που επάνδρωναν τα κρεματόρια και ήταν επιφορτισμένες με το καθήκον της «προετοιμασίας» των θαλάμων αερίων, τη συγκομιδή και την αποτέφρωση των πτωμάτων. Οι άνδρες αυτοί αποτελούσαν τις τραγικότερες ίσως φυσιολογικές μέσες στο Άουσβιτς, γιατί γνώριζαν το μυστικό των Κρεματορίων αλλά και τη δική τους τύχη: ήξεραν πως μετά από σύντομο χρονικό διάστημα θα εκτελούνταν και οι ίδιοι, καθώς οι Γερμανοί ανανέωναν τακτικά τις ομάδες εργασίας για να μη διαρρεύσει το μυστικό των Θαλάμων Αερίων και των Κρεματορίων. Ήταν υποχρεωμένοι να λένε ψέματα και να καθησυχάζουν τους

κρατούμενους από τη στιγμή που έφταναν στην αυλή του συγκροτήματος των 4ων Κρεματορίων, μέχρι το τέλος τους. Ένα μέλος του Ζόντερκομαντο που θέλησε να πληροφορήσει τα θύματα για τη μοίρα τους ρίχτηκε ζωντανός στις φλόγες του Κρεματορίου και οι σύντροφοί του παρακολουθούσαν υποχρεωτικά την εκτέλεσή του. Έζησαν στην καρδιά της κόλασης, μη έχοντας άλλη επιλογή. Οι κρατούμενοι που αρνούσαν να συνεργαστούν στο Ζόντερκομαντο και αντιστέκονταν, κατέληγαν με μια σφαίρα στο σβέρκο.

Η ομάδα των Ζόντερκομαντο πρωτοδημιουργήθηκε το φθινόπωρο του 1941 - περίπου 20 μέλη, στο Άουσβιτς Ι [Κεντρικό στρατόπεδο]. Τον Ιούνιο του 1942 ο αριθμός τους έφθασε τους 400 και με τη λειτουργία των τεσσάρων μεγάλων Κρεματορίων του Μπίρκεναου ο αριθμός των Ζόντερκομαντο, τον Αύγουστο του 1944, έφτασε τους 874.

Σύμφωνα με τον Πρίμο Λέβι [αρ. 174517], δώδεκα ομάδες Ζόντερκομαντο δούλεψαν διαδοχικά στο Άουσβιτς, η κάθε μια για λίγους μήνες, κι έπειτα οι άντρες του εξοντώνονταν πάντα με διαφορετικό τέχνασμα, για να αποφευχθεί κάποια εξέγερση. Κάθε νέο κομάντο έκαιγε τα πτώματα των προηγούμενων.

Η παρουσία των Ελλήνων στο Ζόντερκομαντο ξεκίνησε με την άφιξη στο Άουσβιτς στις 11 Απριλίου 1944 της 20ης αποστολής από την Αθήνα [αναχώρηση από Αθήνα στις 2 Απριλίου], 2.490 Εβραίων από την Αθήνα, την Άρτα, τα Ιωάννινα και αρκετούς από τη Θεσσαλονίκη. Οι Γερμανοί έστειλαν για εργασία στα κρεματόρια περίπου 250-300 άνδρες κρατουμένους, ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Γιομπώβ Γιακοέλ, ο Μωίς Αρών, ο Βίκο Μπούρδο, ο Ιζάκ Μπαρούχ, ο Σαμ Καράσσο, ο Ούγκο Μπαρούχ Βενέζια, ο Ερρίκος Νεχαμά Καπόν, ο Ντάνη Μπεναχμία, ο Μαρσέλ Νατζαρή, ο Λεών Κοέν, ο Σλόμο Βενέτσια, ο Μορίς Βενέτσια, ο Ντάριο Γκαμπάι, ο Ιωσήφ Σακάρ, ο Αβραάμ Ντράγκον, ο Σλόμο Ντράγκον, Ιάκωβος Γκαμπάϊ.

Η ιστορία της ενδέκατης ομάδας Ζόντερκομαντο έμεινε χαραγμένη βαθιά στην ιστοριογραφία του Άουσβιτς και η παρουσία των Ελλήνων σ' αυτή ήταν ένας σημαντικός παράγοντας στη λήψη της απόφασης για την εξέγερση της 7ης Οκτωβρίου 1944, όταν είχε ματαιωθεί πλέον η μαζική εξέγερση των κρατουμένων, που προγραμματιζόταν για τις 15 Αυγούστου του 1944.

Η Danuta Czech, κρατούμενη και κατόπιν ιστορικός του Άουσβιτς αναφέρει πως εκείνη την περίοδο στα τρία στρατόπεδα του Άουσβιτς (Άουσβιτς I -Κεντρικό στρατόπεδο, Άουσβιτς II-Μπίρκεναου και Άουσβιτς III-Μόνοβιτς) διέμεναν 135.168 κρατούμενοι και 3.342 άνδρες των SS.

Στο στρατόπεδο είχαν δημιουργηθεί τρεις διαφορετικές αντιστασιακές ομάδες που σχεδίαζαν τη μαζική εξέγερση των κρατουμένων. Η πρώτη ήταν στο Κεντρικό στρατόπεδο με συμμετοχή κυρίως Πολωνών πολιτικών κρατουμένων. Αυτοί επικοινωνούσαν με τον «έξω κόσμο» και έστελναν πληροφορίες για τη Γενοκτονία των Εβραίων στους Συμμάχους και υπεδείκνυαν στόχους για πιθανές αεροπορικές επιδρομές. Τη δεύτερη ομάδα αποτελούσαν Εβραίοι, οι οποίοι εξαρτώντο από τους Πολωνούς αρχηγούς και την τρίτη ομάδα συγκροτούσαν οι Ζόντερκομαντο, οι νέοι και γεροδεμένοι άντρες που «δούλευαν» στα Κρεματόρια.

Τελικά, το αντιστασιακό κίνημα στο στρατόπεδο Μπίρκεναου, με πρωταγωνιστές τους Ζόντερκομαντο ήταν αυτό που σχεδίασε και προετοίμασε μια ένοπλη εξέγερση των κρατουμένων ενάντια στους SS. Σύμφωνα με το σχέδιο, η πολωνική Αντίσταση έξω από το στρατόπεδο, θα επεξεργαζόταν τις λεπτομέρειες και θα βοηθούσε τον αγώνα τους με αντιπερισπασμό, επιτιθέμενη στη φρουρά και στις γερμανικές μονάδες που στάθμευαν κοντά στο στρατόπεδο.

Ο συνταγματάρχης του ρωσικού στρατού, Ιάκωβος Καμίνσκι, αιχμάλωτος πολέμου, είχε ορισθεί από τους SS ως Κάπο [επικεφαλής της ομάδας των Ζόντερκομαντο και στα τέσσερα Κρεματόρια]. Έχαιρε της εμπιστοσύνης όχι μόνο των Ζόντερκομαντο

αλλά και των SS, ώστε να έχει τη δυνατότητα να επισκέπτεται τα άλλα υποστρατόπεδα που υπάγονταν στη δικαιοδοσία του Άουσβιτς. Σκοπός των επισκέψεών του ήταν η επικοινωνία με άλλα μέλη της Αντίστασης και η προμήθεια όπλων και εκρηκτικών υλών.

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας της εξέγερσης, μέλη των Εβραϊκού αντιστασιακού κινήματος που εργάζονταν στην Union [εταιρεία παρασκευής εκρηκτικών υλών] επιφορτίστηκαν με την κλοπή εκρηκτικών υλών. Ο Israel Gutman and ο Jehuda Laufer, δύο κρατούμενοι που εργάζονταν στη Union, ήρθαν σε συνεννόηση με δυο νεαρές κρατούμενες την Ella Gartner και την Ester Wajsblum, καθώς και την Roza Robota, η οποία εργαζόταν στον “Καναδά II” (το συγκρότημα των παραπηγμάτων που συγκεντρώνονταν τα υπάρχοντα των κρατουμένων που έφερναν μαζί του κατά τη διάρκεια των μεταφορών τους από τις πατρίδες τους στο Άουσβιτς). Η Roza Robota, λόγω της γειννίας των παραπηγμάτων του “Καναδά II” με το παρακείμενο Κρεματοριο IV, μπορούσε να έχει πρόσβαση στους Ζόντερκομάντο και να τους προμηθεύει με τα κλεμμένα εκρηκτικά, τα οποία αυτοί έκρυβαν στη συνέχεια σε τρύπες στους τοίχους του κτιρίου του Κρεματορίου.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Λεών Κοέν [αρ. 182492], ενός από τα ηγετικά στελέχη της εξέγερσης (Ζόντερκομαντο στο Κρεματόριο III), μετά από προσεκτικό προγραμματισμό, το αντιστασιακό κίνημα επέλεξε σαν ημερομηνία πραγματοποίησης της εξέγερσης την 19η Αυγούστου 1944

Το πρώτο στάδιο ήταν να αρχίσει η εξέγερση κατά τη διάρκεια της αλλαγής της απογευματινής βάρδιας, όταν οι SS φρουροί των πύργων επόπτευσης θα αντικαθίσταντο από την επόμενη φρουρά. Τότε, μια ομάδα Ζόντερκομαντο, με αιφνιδιαστική επίθεση θα αφόπλιζε και τις δυο ομάδες των φρουρών. Μέσα στον πανικό που θα τους δημιουργούσαν, θα μπορούσαν εύκολα να τους δέσουν και να τους κλειδώσουν στο νεκροτομείο του Κρεματορίου, όπου οι γιατροί των SS έκαναν αυτοψίες στα πτώματα των κρατουμένων.

Το δεύτερο στάδιο θα ξεκινούσε με ένα σινιάλο από τη μονάδα απολύμανσης –το συγκρότημα της αποκαλούμενης «Σάουνας», απέναντι από τα παραπήγματα του «Καναδά II» και του Κρεματρίου IV. Οι κρατούμενοι που εργάζονταν στις εγκαταστάσεις του ατμού και κανονικά έκλειναν τον ατμό στις 4 η ώρα το απόγευμα, θα ανέβαζαν την πίεση, μέχρι να ανατιναχτούν οι λέβητες.

Την ίδια στιγμή, οι κρατούμενοι που εργάζονταν στον «Καναδά II» θα πυρπολούσαν τις αποθήκες (ξύλινα παραπήγματα).

Οι Ζόντερκομαντο θα διέκοπταν τις ηλεκτρικές και τηλεφωνικές γραμμές που συνδέονταν με το κεντρικό σύστημα και μια άλλη ομάδα θα έκοβε τα συρματοπλέγματα του γυναικείου τμήματος του στρατοπέδου και θα άνοιγαν τις πόρτες για να ενωθούν οι κρατούμενοι.

Ένα Κομάντο είχε επιφορτιστεί με την ευθύνη της επιτόπιας εκτέλεσης όλων των τραυματιών κρατουμένων, ώστε να μην πιαστεί κανείς ζωντανός από τους SS. Η εντολή ήταν: “Κανένα έλεος για κανένα!”

Τα τέσσερα κρεματόρια θα πυρπολούντο χρησιμοποιώντας τα στρώματα που κοιμόντουσαν οι Ζόντερκομάντο, βουτηγμένα σε πετρέλαιο και άλλες εύλεκτες ύλες.

Εφ' όσον θα είχαν δρομολογηθεί όλα αυτά, τα Κομάντο των κρατουμένων θα κατευθύνονταν προς τα βουνά ή θα κρύβονταν στα δάση, όπου οι παρτιζάνοι θα τους περίμεναν για να τους βοηθήσουν. Και, “με τη βοήθεια του Θεού, ο καθένας για τον εαυτό του”...

Όταν πάρθηκε η απόφαση, οι άνδρες του Ζόντερκομαντο άρχισαν να μαζεύουν οτιδήποτε θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για την επίθεση. Επίσης, αποφάσισαν να γράψουν τις μαρτυρίες τους για το τι συνέβαινε στα κρεματόρια και τους θαλάμους των αερίων, να αφήσουν επιστολές προς τις οικογένειές τους, και να βάλουν τα γραπτά σε φιάλες και να τα θάψουν στον περίβολο των Κρεματορίων. Οι κρατούμενοι στη “Σάουνα” άρχισαν να πειραματίζονται με την πίεση του ατμού, ώστε να υπολογίσουν το σωστό χρόνο για την έκρηξη.

Τελικά, η ημέρα της εξέγερσης άλλαξε. Μετά από πολλές συζητήσεις των επικεφαλής, αποφασίστηκε να ξεκινήσει στις 15 Αυγούστου, πρόταση που έγινε ομόφωνα δεκτή, με το σκεπτικό πως οι Γερμανοί θα ήταν απασχολημένοι με τον εορτασμό της ημέρας της Παναγίας, μιας από τις ιερότερες χριστιανικές γιορτές.

Ξαφνικά, στις 12 Αυγούστου, ακούστηκε ήχος κανονιού. Αυτό προκάλεσε σάλο στο στρατόπεδο και φήμες διαδίδονταν πως οι Ρώσοι ήταν μόλις μερικά χιλιόμετρα μακριά και οι Γερμανοί είχαν αρχίσει την εκκένωση του Άουσβιτς. Άρα, δεν υπήρχε ανάγκη για επανάσταση!

Μερικά μέλη του αντιστασιακού κινήματος από το Κεντρικό στρατόπεδο, μη Εβραίοι, ήρθαν και ζήτησαν από τα οργανωτικά μέλη στο Μπίρκεναου να αναβάλουν την εξέγερση. Έτσι, ο Καμίνσκι, ένας από τους ηγέτες της εξέγερσης, ανακοίνωσε πως δεν υπάρχει άλλη επιλογή παρά να αναβληθεί η έναρξη της εξέγερσης.

Ωστόσο, την επόμενη ημέρα προς το βράδυ, ο ήχος του κανονιού έγινε λιγότερο διακριτός. Τι είχε συμβεί; Οι Ρώσοι είχαν παρακάμψει την περιοχή, και δεν την περικύκλωσαν. Βιάζονταν πάρα πολύ να φτάσουν στο Βερολίνο.

Τότε, πολλά Κομμάντο διαχωρίστηκαν από την εξέγερση σύμφωνα με τις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν. Αλλά οι Ρώσοι οι οποίοι εργάζονταν στην κουζίνα αρνήθηκαν να υποχωρήσουν, μέχρι που ήθελαν να βάλουν φωτιά σε ό, τι ήταν κοντά τους, ανεξάρτητα από την απόφαση των άλλων κρατουμένων. Τα μέλη του Καναδά Κομμάντο αποφάσισαν να αναβάλουν την εξέγερση εν αναμονή περαιτέρω εξελίξεων και οι εργαζόμενοι στη “Σάουνα” απέφυγαν οποιαδήποτε απόφαση. Έτσι, η εξέγερση ματαιώθηκε.

Λίγο αργότερα, οι Γερμανοί άρχισαν να υποψιάζονται πως ο Καμίνσκι συμμετείχε σε μια αντιστασιακή οργάνωση. Οδηγήθηκε στην περιοχή του “Καναδά II” και βασανίστηκε απάνθρωπα. Δεν αποκάλυψε τίποτα και δεν πρόδωσε κανένα σύντροφό του.

Το ίδιο βράδυ, ο επόπτης των τεσσάρων Κρεματορίων, ο Ότο Μολ –ένας από τους μεγαλύτερους εγκληματίες του πολέμου, που αρέσκετο να σκοτώνει νεαρές γυναίκες και παιδιά με τον πιο βάνουσο τρόπο- κάλεσε τα 200 μέλη του Ζόντερκομαντο στο Κρεματόριο II και τους ανακοίνωσε ότι ο Κάπο Καμίνσκι εκτελέστηκε ως μέλος οργανωμένης Αντίστασης που ενεχόταν σε σχέδιο εξέγερσης.

Ο Φίλιπ Μύλερ (Ζόντερκομμάντο στο Κρεματόριο V -αρ. 29236), αναφέρει στη μαρτυρία του πως, μεταξύ των πτωμάτων των νεκρών τσιγγάνων, που είχαν πετάξει σε ένα λάκκο αποτέφρωσης για να καούν, οι Ζόντερκομαντο βρήκαν τυχαία το πτώμα του Καμίνσκι. Οι SS τον είχαν ρίξει στον λάκκο και είχαν σκεπάσει το σώμα του με κλαδιά από έλατο. Είχε δυο τρύπες από σφαίρα, μία στο πίσω μέρος του λαιμού του και μια άλλη στο αριστερό του μάτι, που είχε καταστραφεί εντελώς – σήμα κατατεθέν, πως τον εκτέλεσε ο ίδιος ο Μολ. Δεν μαθεύτηκε ποτέ ποιος πρόδωσε τον Καμίνσκι –ψιθυριζόταν ότι ήταν ένας Κάπο ονόματι Μιέτεκ.

Τα πρώτα περιστατικά της εξέγερσης των Ελλήνων Εβραίων στο Μπίρκεναου, αν και παθητικά, προήλθαν από δύο γεγονότα. Το ένα, αναφέρεται σε μια από τις τελευταίες μεταφορές Ελλήνων στο Άουσβιτς: Η μεταφορά των των Ούγγρων Εβραίων στο Μπίρκεναου έκρινε αναγκαία για τους SS μια αύξηση του αριθμού των Ζόντερκομαντο. Γι αυτό το λόγο, 400 (ή 435) Έλληνες επιλέχθηκαν από την αποστολή των 1.795 Εβραίων κρατουμένων που έφτασαν στο Άουσβιτς από την Κέρκυρα [αναχώρησαν στις 9 Ιουνίου 1944]. Χωρίς καμιά προετοιμασία, στις 22 Ιουλίου του 1944, τους ενέταξαν στο δυναμικό των Κρεματορίων. Όταν είδαν τι

πρόκειται να κάνουν, αρνήθηκαν, ακόμα και όταν απειλήθηκαν με θάνατο. Αυτή η ανταρσία ήταν αδιανόητη για τη ναζιστική πειθαρχία. Τους περικύκλωσαν αμέσως και τους εκτέλεσαν επιτόπου. Η ιστορία τους πέρασε από τους Έλληνες Εβραίους και από τους άλλους στο στρατόπεδο σαν ένα παράδειγμα ηρωικής αντίστασης.

Το δεύτερο περιστατικό ήταν μία πιο ενεργή, αν και μεμονωμένη περίπτωση. Διαδραματίστηκε την πρώτη εβδομάδα του Σεπτεμβρίου του 1944: ο Αλμπέρο Ερρέρα, αξιωματικός του ελληνικού στρατού, ήταν μέλος μιας ομάδας που έστειλαν οι Γερμανοί για να αδειάσει τις στάχτες των νεκρών από τα κρεματόρια στον ποταμό Βιστούλα. Ο Ερρέρα χτύπησε με το φτυάρι που κρατούσε -όταν άδειαζε τις στάχτες- τον ένα φρουρό του στο κεφάλι, έπεσε στο ποτάμι και άρχισε να κολυμπά για να βγει στην απέναντι όχθη. Ο δεύτερος φρουρός των SS πρόλαβε και τον πυροβόλησε στα πόδια με τις περίφημες σφαίρες «ντουμ ντουμ», που είχαν φτιαχτεί για να εκρήγνυνται στο εσωτερικό του σώματος, προκαλώντας του βαριά τραύματα από τα οποία έχανε πολύ αίμα. Τελικά, μια στιγμή που ο Ερρέρα έβγαλε το κεφάλι του από το νερό για να αναπνεύσει, τον πυροβόλησε στο κεφάλι. Το πτώμα του βρέθηκε την επόμενη μέρα.

Τον Σεπτέμβριο του 1944, οι Γερμανοί είχαν αποφασίσει να μειώσουν τον αριθμό του Ζόντερκομαντο, που τότε αριθμούσε 874 άνδρες. Οι αποστολές Εβραίων από την Ευρώπη είχαν μειωθεί και οι Γερμανοί ήθελαν να εξαλείψουν τους αυτόπτες μάρτυρες των εγκλημάτων τους.

Έτσι, στις 23 Σεπτεμβρίου 1944, άλλοι διακόσιοι Ζόντερκομάντο δολοφονήθηκαν με δόλο. Επιλέχτηκαν από την ομάδα που είχε σταλθεί για σκεπάσει με χώμα μερικούς λάκκους αποτέφρωσης οι οποίοι δεν θα χρησιμοποιούντο πλέον. Αφού τους προμήθευσαν με τρόφιμα τους επιβίβασαν σε φορτηγά και τους μετέφεραν στη δεύτερη ράμπα εκφόρτωσης των Εβραίων, μεταξύ του Κεντρικού στρατοπέδου και του Μπίρκεναου, με τη δικαιολογία πως θα τους μετήγαγαν στο υποστρατόπεδο του Άουσβιτς Gleiwitz A.C.

Από την ράμπα τους μετέφεραν σε ένα μικρό κτίριο του παρακείμενου συγκροτήματος “Κανάδάς Ι” όπου απολύμειναν τα ρούχα των νεοαφιχθέντων Εβραίων από τις διάφορες αποστολές και εκεί τους κατέγραψαν σαν νέες αφίξεις. Το βράδυ, οι άνδρες των SS με επικεφαλής τον Ότο Μολ τους πρόσφεραν ποτά. Όταν οι κρατούμενοι βρέθηκαν σε κατάσταση μέθης, τους κλείδωσαν στην αίθουσα

απολύμανσης των ρούχων και έριξαν από ένα παράθυρο Zyction B, δολοφονώντας τους τους όλους. (5) Ανάμεσά τους υπήρχαν αρκετοί Έλληνες από τους οποίους είναι γνωστά μόνο τα ονόματα των: Γιομτώβ Γιακοέλ, Φαρατζή και Μαρκέση Λεβή.

Τα πτώματα αυτών των θυμάτων μεταφέρθηκαν κρυφά στο Κρεματόριο II και αποτεφρώθηκαν από τους ίδιους τους φρουρούς των SS, κάτι που έγινε για πρώτη φορά στην ιστορία του Άουσβιτς: Οι άνδρες των SS να αναλαμβάνουν τα καθήκοντα των Ζόντερκομάντο.

Κατά τη διάρκεια εκείνης της νύχτας τα προαισθήματα των Ζόντερκομάντο έγιναν βεβαιότητα και κατάλαβαν ποια θα ήταν και η δική τους τύχη, λίγο αργότερα. Σύμφωνα με τον Φίλιπ Μύλερ, κατ' αρχάς ήταν αυστηρά απαγορευμένο από τους SS να πατήσουν ακόμη και το πόδι τους στη σκάλα που οδηγούσε από τις σοφίτες που κοιμόντουσαν στην αίθουσα των φούρνων, με την δικαιολογία πως οι ίδιοι οι SS θα αποτέφρωναν τα πτώματα πολιτών που είχαν σκοτωθεί κατά τη διάρκεια ενός βομβαρδισμού. Αλλά το πρωί, όταν οι Ζόντερκομάντο ανέλαβαν τα συνηθισμένα τους καθήκοντα, σε μερικούς από τους φούρνους βρήκαν μισοκαμένα και αναγνωρίσιμα πτώματα των συντρόφων τους, καθότι οι SS δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν οι ίδιοι τους φούρνους με αποτελεσματικότητα.

Στις 5 Οκτωβρίου ενωμοτάρχης Μπους κάλεσε τους Κάπο από τα Κρεματόρια IV και V και τους ενημέρωσε ότι χρειαζόταν 300 άτομα για μια ομάδα απομάκρυνσης των ερειπίων, που σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του, είχαν προκαλέσει εχθρικές βόμβες. Ο Μπους ζήτησε από τους Κάπο να καταρτίσουν μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες έναν κατάλογο με τα ονόματα και τους αριθμούς 300 κρατουμένων. Διευκολύνοντας τον εαυτό του, είχε μετατοπίσει την απόφαση για τη ζωή και τον θάνατο 300 ανθρώπων στους Κάπο.

Οι 300 κρατούμενοι που επιλέχτηκαν από τους Κάπο ήταν κυρίως Έλληνες και Ούγγροι Εβραίοι. Αλλά ακόμα και πριν δοθεί ο κατάλογος στον Μπους, μερικοί από τους συγκεκριμένους κρατούμενους είχαν έρθει σε επαφή με τους ηγέτες της Αντίστασης και είχαν δηλώσει ότι ούτε ένας από τους 300 δεν θα καθόταν να πάει σαν πρόβατο στη σφαγή χωρίς να προβάλλει αντίσταση. Πίστευαν ότι είχε έρθει η ώρα για την εξέγερση που σχεδίαζαν και ζήτησαν από όλους τους Ζόντερκομαντο να ενωθούν μαζί τους, είτε το υπόλοιπο στρατόπεδο ήταν με το μέρος τους είτε όχι. Ήταν αποφασισμένοι να προχωρήσουν μόνοι τους, έστω κι αν κανείς δεν ήταν

διατεθειμένος να τους στηρίξει. Τα μέλη της αντίστασης τους μήνυσαν πως κάθε εξέγερση έπρεπε να αποφευχθεί με κάθε κόστος, επειδή θα μπορούσε να έχει καταστροφικές συνέπειες για το σύνολο του στρατοπέδου. Με τη σειρά τους, οι ηγέτες του Αντιστασιακού κινήματος στο στρατόπεδο προσπάθησαν να εξηγήσουν στους κρατούμενους της λίστας επιλογής πως συμμαρίζονταν τη θέση τους από κάθε άποψη, αλλά δεν θα μπορούσαν να συμμετάσχουν σε οποιαδήποτε πράξη που θα έβαζε σε κίνδυνο τους υπόλοιπους κρατούμενους.

Πέρασαν δύο μέρες χωρίς καμία εξέλιξη. Οι 300 άνδρες ήταν σε μεγάλη ένταση και προσπαθούσαν να κρύψουν τη νευρική τους πίσω από αυξανόμενες δραστηριότητες: άρχισαν λαθραία να συλλέγουν χρήσιμα πράγματα για την εξέγερση όπως χαλιά, ξυλοοινόπνευμα, πετρέλαιο και άλλα καύσιμα, και να τα μεταφέρουν, κρύβοντάς τα κάτω από τα ρούχα τους, στο κρεματόριο IV.

Μετά το βραδινό προσκλητήριο έκαναν τις τελευταίες προετοιμασίες για την πυρπόληση του Κρεματορίου IV, εμποτίζοντας τα χαλιά με λάδι και ξυλοοινόπνευμα, τοποθετώντας τα ανάμεσα στα δοκάρια της ξύλινης στέγης, κάτω από τα τριώροφα ξύλινα κρεβάτια τους και στην αποθήκη κάρβουνου των φούρνων.

Η ιστορία της εξέγερσης έχει περάσει στην ιστορία του Άουσβιτς μέσα από τις μαρτυρίες πολλές κρατούμενων και μερικά ιστορικά στοιχεία των αρχείων του Auschwitz State Museum. Από τις μαρτυρίες, πιο αξιόπιστες μπορούν να θεωρηθούν οι καταγραφές του Λέων Κοέν, (ανήκε στην ομάδα του Κρεματορίου III), ο οποίος ήταν ηγετικό στέλεχος της Αντίστασης στην προετοιμασία της γενικής εξέγερσης του στρατοπέδου και του Φίλιπ Μύλερ, του μοναδικού επιζώντα και αυτόπτη μάρτυρα των γεγονότων, όπως διαδραματίστηκαν στο Κρεματόριο IV. Σημαντικές είναι επίσης οι μαρτυρίες των Σλόμο Βενέτσια και Μαρσέλ Νατζαρή, οι οποίοι ανήκαν στην ομάδα του Κρεματορίου III.

Στις 7 Οκτωβρίου, ο ουρανός ήταν γαλανός και ανέφελος. Στις 2.30' περίπου το μεσημέρι έφθασε ο ενωμοτάρχης Μπους, και διάφοροι άνδρες και φρουροί των SS έφθασαν στην αυλή μπροστά στο Κρεματόριο IV. Όλοι οι κρατούμενοι διατάχτηκαν να παραταχθούν, εκτός από δεκατέσσερις, που έλειπαν μακριά σε διάφορες εργασίες και -εν πάση περιπτώσει- δεν είχαν επιλεγεί. Κατόπιν, ο Μπους άρχισε να φωνάζει τους πρώτους αριθμούς στον κατάλογο, και συνέχισε καλώντας τους κατά

φθίνουσα σειρά. Εκείνοι που επιλέχθηκαν για «τη μεταφορά» αναγκάστηκαν να σταθούν στην άλλη πλευρά της αυλής. Όσοι δεν περιλαμβάνονταν όμως ανάμεσά τους, μόλις άκουγαν τον αριθμό τους, μπορούσαν να επιστρέψουν στο Κρεματόριο V.

Όταν άρχισαν να εκφωνούν τα ονόματα των Ελλήνων, κανείς δεν απάντησε. Κάποια στιγμή -σύμφωνα με τις ελληνικές μαρτυρίες, ακούστηκε μια φωνή (πιθανόν του Ιωσήφ Βαρούχ από τη Θεσσαλονίκη) στα ελληνικά: «Θα γίνει ρε, ναι ή όχι το ντου που λέγαμε;». Αμέσως οι Έλληνες Ζόντερκομαντο όρμησαν στους Γερμανούς φρουρούς, τους αφόπλισαν, έκοψαν το συρματόπλεγμα και προσπάθησαν να ξεφύγουν στο παρακείμενο δάσος. Μερικοί Ούγγροι κρατούμενοι προσπάθησαν να αφοπλίσουν τους επαναστάτες για να μπορέσουν ίσως να σώσουν τις δικές τους ζωές, δείχνοντας στους Γερμανούς πως δε μετέχουν στην εξέγερση.

Οι σειρήνες, τα εκρηκτικά και οι πυροβολισμοί ενεργοποίησαν την Ασφάλεια του στρατοπέδου που περικύκλωσε το Κρεματόριο IV, όπου είχε συγκεντρωθεί η μεγαλύτερη ομάδα κρατουμένων. Ο Λεών Κοέν αναφέρει στη μαρτυρία του, πως μια ομάδα 25 Ελλήνων, πρόλαβαν και κλείστηκαν μέσα στο κρεματόριο IV, το οποίο πυρπόλησαν, και βλέποντας το μάταιο της αντίστασης επιχείρησαν μία ηρωική έξοδο, ψάλλοντας -όπως αναφέρεται από μαρτυρίες κυρίως των γυναικών που δούλευαν στις εγκαταστάσεις του "Καναδά II"- τον Ελληνικό Εθνικό Ύμνο. Και ο Σλόμο Βενέτσια και ο Φίλιπ Μύλερ επιβεβαιώνουν πως το Κρεματόριο πυρπολήθηκε και δεν ανατινάχτηκε, όπως πολλές φορές αναφέρεται λανθασμένα σε διάφορες καταγραφές.

Μόνο η ομάδα του Κρεματορίου II κινητοποιήθηκε ενστικτωδώς στο άκουσμα των πρώτων πυροβολισμών. Το πρώτο πράγμα που έκαναν ήταν να ρίξουν τον Κάπο Carl Konnojent, ένα κτηνώδη ποινικό κρατούμενο, ζωντανό στο φούρνο... Αδύναμοι να επικοινωνήσουν με τους συντρόφους τους στο Κρεματόριο IV λόγω της απόστασης και πανικόβλητοι βλέποντας μεγάλο αριθμό SS να πλησιάζουν, προσπάθησαν να διαφύγουν μέσα από το φράκτη. Έκοψαν σε διάφορα σημεία τα συρματοπλέγματα που χώριζαν το Κρεματόριο II από τον γυναικείο τομέα του στρατοπέδου και έτρεξαν με όλη τους τη δύναμη μερικά χιλιόμετρα μέχρι να φτάσουν στο χωριουδάκι Rjasko, όπου βρισκόταν ένα υποστρατόπεδο του Άουσβιτς. Εκεί, κρύφτηκαν σε μια σιταποθήκη. Αλλά, γρήγορα περικυκλώθηκαν από τους SS οι οποίοι πυρπόλησαν τη σιταποθήκη και τους σκότωσαν όλους.

Μια ομάδα 27 (ή 30) κρατουμένων κατάφερε να διαφύγει και να κατευθυνθεί δυτικά, αλλά συνελήφθησαν από τη γερμανική Δημοτική Αστυνομία και φυλακίστηκαν σε μια μικρή πόλη της Γερμανίας. Μπόρεσαν και απέκρυψαν με επιτυχία την πραγματική τους ταυτότητα κι έτσι στάλθηκαν και φυλακίστηκαν στο Νταχάου.

Στο Κρεματόριο III, σύμφωνα με τον Σλόμο Βενέτσια (Ζόντερκομαντο στην ομάδα του Κρεματορίου III – αρ. 182727 και το Λεών Κοέν), ο Κάπο Lemke Pliszko πρόλαβε και κλείδωσε την μονάδα τους μέσα στην αίθουσα των φούρνων, βλέποντας το μάταιο της εξέλιξης της εξέγερσης και μη έχοντας κανένα σινιάλο από το Κρεματόριο II για τη δική τους συμμετοχή -σύμφωνα με τα αρχικά σχέδια-. Φαινόταν μόνο ο καπνός από το Κρεματόριο IV που καιγόταν και ακούγονταν πυροβολισμοί. Λόγω της απόστασης, δεν ήταν σίγουροι αν οι καπνοί προέρχονταν από το Κρεματόριο IV ή V. Έτσι, σώθηκε όλη η ομάδα από τους Γερμανούς, οι οποίοι όταν έφτασαν έκαναν προσκλητήριο και βρήκαν όλους τους Ζόντερκομαντο παρόντες και τον Lemke να διαβεβαιώνει πως κανείς δε συμμετείχε με κανένα τρόπο στην εξέγερση.

Στο Κρεματόριο V -πολύ κοντά στο Κρεματόριο IV, ο Κάπο κλείδωσε την εξωτερική πύλη της περιβόλου για δική τους ασφάλεια, ώστε να μην μπορεί να βρει καταφύγιο κανείς από τους εξεγερθέντες, όταν περικυκλώθηκαν από τους SS το Κρεματόριο IV. Παρ' όλα αυτά, οι SS τους εκτέλεσαν όλους επιτόπου.

Στην αυλή του Κρεματορίου IV εκτελέστηκαν μεταξύ των άλλων ο Μωύς Ααρών, ο Ιακώβ (Βίκο) Μπρούδο, ο Ισαάκ Βαρούχ ο Σαμ Καραάσο. Ανάμεσα στους Έλληνες νεκρούς που κείτονταν έξω από το συρματοπλέγμα του Κρεματορίου II ήταν και ο Ααρών Μπαρτζιλιάι. Ένας Έλληνας από τη Θεσσαλονίκη, ο Ισαάκ Βενέτσια, που κατάφερε να τρυπώσει στις εγκαταστάσεις του «Καναδά II» σώθηκε χάρη στον Κάπο που τον γνώριζε.

Οι απώλειες των Γερμανών SS ήταν 3 υπαξιωματικοί (Unterscharführer) νεκροί και 14 τραυματίες. Την επόμενη μέρα, τα 450 θύματα -αν και ο Μπους δεν ζητούσε πάνω από 300 ονόματα, αποτεφρώθηκαν στα κρεματόρια από τους εναπομείναντες συντρόφους τους. Από τους Έλληνες μόνο 26 είχαν επιζήσει. Όμως, αυτοί οι 450 άνδρες είχαν αγωνιστεί θαρραλέα και είχαν πεθάνει έντιμα, αρνούμενοι να

υποταχθούν πειθήνια στη μοίρα τους. Αντιστάθηκαν ως την τελευταία ρανίδα του αίματός τους, ένα μοναδικό γεγονός στην ιστορία του Άουσβιτς.

Στις 10 Οκτωβρίου 1944, 14 από τους επιζώντες Ζόντερκομαντο συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν στα υπόγεια του Block 11 (Το Μπλοκ των βασανιστηρίων και ανακρίσεων στο Κεντρικό στρατόπεδο –η φυλακή της φυλακής...). Οι ανακρίσεις από τους SS της Politische Abteilung (Γκεστάπο) διεξήχθησαν με μεγάλη σκληρότητα. Κανείς δεν επέζησε.

Μετά τη σύλληψη και φυλάκιση των 14 κρατουμένων στο Μπλοκ 11, απέμειναν μόνο 198 κρατούμενοι στην ομάδα του Ζόντερκομάντο.

Παράλληλα, η Politische Abteilung (Γκεστάπο), άρχισε μια αυστηρή έρευνα για να προσδιορίσει την ταυτότητα των κρατουμένων που είχαν συνεργαστεί με το Sonderkommando. Η ανακάλυψη των εκρηκτικών τους οδήγησε στις κρατούμενες που εργάζονταν στο εργοστάσιο της Union. Η υποψία επικεντρώνεται σε τέσσερις γυναίκες: στη Roza Robota και στις τρεις συντρόφους της, τη Reggina Safir, την Ella Gartner και την Ester Wajsblum. Οι νεαρές γυναίκες κατηγορήθηκαν για την τροφοδότηση των επαναστατών με πυρομαχικά. Φυλακίστηκαν στο Μπλοκ 11 και ανακρίθηκαν. Παρ'ότι βασανίστηκαν βάρβαρα δεν έδωσαν κανένα όνομα από τα μέλη της Αντίστασης. Απαγχονίστηκαν δημόσια προς παραδειγματισμό στο κεντρικό στρατόπεδο, στις 5 Ιανουαρίου 1945, δηλαδή 14 ημέρες πριν φθάσει ο σοβιετικός στρατός.

Ο ιστορικός Steven Bowman γράφει για την εξέγερση των Ζόντερκομαντο πως ήταν μια πράξη μοναδική, γιατί ήταν η μόνη περίπτωση ένοπλης αντίστασης στο Άουσβιτς. Ο ηρωισμός και η ανδρεία των Εβραίων που πήραν μέρος στην εξέγερση μεγεθύνεται από το γεγονός ότι λειτούργησαν σε ένα καθεστώς πλήρους απομόνωσης. Παρά το γεγονός ότι συνεργάστηκαν με διάφορες ομάδες από το αντιστασιακό κίνημα στο στρατόπεδο, με το οποίο είχαν σχεδιάσει από κοινού τη γενική εξέγερση, θα έπρεπε να αγωνιστούν μόνοι για τον εαυτό τους. Την ημέρα της εξέγερσης ήταν εντελώς μόνοι τους... Η εξέγερση απέτυχε. Δεν υπήρξε καμιά εξωτερική βοήθεια στους κρατουμένους που εξεγέρθηκαν, και το σύνολο των κρατουμένων στο στρατόπεδο δεν συμμετείχε στον αγώνα τους. Ωστόσο, η ημέρα

της εξέγερσης Ζόντερκομαντο έγινε σύμβολο εκδίκησης και εμπύχωσης για τους υπόλοιπους φυλακισμένους. Στο χώρο της δολοφονίας χιλιάδων και χιλιάδων θυμάτων, αυτοί μόνο ήταν οι Εβραίοι που πολέμησαν. Στο τεράστιο στρατόπεδο, με τους δεκάδες χιλιάδες κρατούμενους, μια χούφτα Ελλήνων Εβραίων δεν αποδέχτηκε την προδιαγεγραμμένη μοίρα της. Οι Εβραίοι της Ελλάδας βρίσκονταν σε θέση μάχης και ήξεραν πώς να υπερασπιστούν τη ζωή τους.

Λόγω έλλειψης στοιχείων, δεν είναι εξακριβωμένος ο αριθμός των Ελλήνων που έλαβαν μέρος στην εξέγερση και ο βαθμός συμμετοχής του καθενός στα γεγονότα ούτε όλα τα ονόματα νεκρών και επιζώντων Ζόντερκομάντο.

Σύμφωνα με τον Steven Bowman, τα ονόματα μερικών Ζόντερκομαντο οι οποίοι μετείχαν στην εξέγερση –και άλλοι απ’ αυτούς εκτελέστηκαν ενώ άλλοι επέζησαν– είναι τα εξής: Maurice Aron, Baruch Baruch, Issac Baruch, Aaron Barzilai, Daniel Benamias, Matys Bitali, Henri Nehama Capon, Leon Cohen, Raul Djahon, Alberto Moissi Errera, Dario Gabai, Albert Gani, Joseph Gani, Moise Gani, Pepo Gani, Albert Jachon, Joseph Levy, Samuel Levi, Sabetay Levis, Mois Levy, Michael Matsas, Elia Mazza, Menache, Eliezer Mechoulam, Abroum Meli, Haim Misan, Moissis Misan, Albertos Misrachi, Mois Mistarhis, Moissis Negrin, Dani Marc Nachmias, Yossif Namer, Marchel Nadjary, Eugen Nakamoulis, Salomone Pinhas, Issac Samuel Russo, Selomo brothers, Moissis Serris, Samuel Sidis, Issac Soussis, Jaques Soussis, Moissis Sabbetai, Giosepos Sabas, Pesos Sabas, Savas Sabetai, Albrt Salvado, Alberto Tzachon, Josef Varouh, Hugo Barouh Venezia, Mois Venezia, Salomone [Slomo] Venezia, Menahem Zakar, YosefZakar.

Γράφει στα απομνημονεύματά του ο Λεών Περαχιά (αρ. 118745): Τα κατωτέρω τα γράφω για τους Έλληνες Χριστιανούς που μισούν τους Ελληνοεβραίους. Όταν μπήκαμε στο στρατόπεδο, [στη Μπούνα] με περίμεναν οι φίλοι μου οι Πολωνοί που πήγαιναν στο Μπίρκεναου. Μόλις με είδαν μου είπαν: «Ένα μεγάλο εύγε στους στους Γραικούς που κάνανε αυτό που κανείς δεν τόλμησε να κάνει τόσα χρόνια. Πήγαν να κάνουν επανάσταση στα κρεματόρια, ανατινάξανε ένα κρεματόριο, αλλά προδόθηκαν. Όταν τους στήσανε στον τοίχο και τους θέριζαν τα πολυβόλα, ακούσαμε που τραγουδούσαν. Ένας Γραικός που βρέθηκε κοντά μας, μας είπε ότι ψάλλουν τον ελληνικό εθνικό ύμνο. Τι μεγαλείο ψυχής, η τελευταία σκέψη τους και η τελευταία τους πνοή ήταν στην Ελλάδα». Όταν μου το λέγανε, δεν μπορούσα να

κρατήσω τα δάκρυά μου, τόσο μεγάλη ήταν η συγκίνησή μου. Ένωσαν Έλληνες και πεθάναν σαν Έλληνες».

Το Κρεματόριο IV τέθηκε εκτός λειτουργίας και κατεδαφίστηκε αμέσως μετά την εξέγερση.